עולם קטן

כתב-עת לחקר ספרות ילדים ונוער

נושא הגיליון:
חניכה, הנחלה, עיצוב

גיליון 3
תשס"ז, 2007

מרכז ימימה • המכללה האקדמית בית-ברל
זמורה ביתן

עולם קטן
כתב-עת לחקר ספרות ילדים ונוער

עורכות

חנה לבנת - ראש מרכז ימימה

רימה שיכמנטר

עינת ברעם אשל

ועדת המערכת

רחל אלבוים־דרור

יוסי גורני

יעל דר

חגית הלפרין

אלכס זהבי

חביבה יונאי

עלי יסיף

בעז ערפלי

מזכירות המערכת

גבי קון

שני פדרמן

כתובת המערכת

מרכז ימימה לחקר ספרות ילדים ונוער ולהוראתה

מכללת בית ברל 44905

טלפון 09-7476400

פקס: 09-7476460

OLAM KATAN (SMALL WORLD)
A Journal of Children's Literature Study

All Rights Reserved
Copyright © 2007 Kinneret, Zmora–Bitan, Dvir — Publishing House Ltd.
& The Yemima Center, Beit Berl College

כל הזכויות שמורות
זכויות בעברית
© 2007 כנרת, זמורה־ביתן, דביר - מוציאים לאור בע"מ
ומרכז ימימה, מכללת בית ברל

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לתרגם, לאחסן במאגר מידע, לשדר או לקלוט בכל דרך או אמצעי אלקטרוני, אופטי או מכני או אחר כל חלק שהוא מהחומר שבספר זה. שימוש מכל סוג שהוא בחומר הכלול בספר זה אסור בהחלט אלא ברשות מפורשת בכתב מהמו"ל.

גרפיקה ועימוד: לילי פרזי
הכנה לדפוס: ח.ש. חלפי בע"מ
סידור, עימוד והפקה במפעלי כנרת, זמורה־ביתן, דביר - מוציאים לאור בע"מ
רח' התעשייה 10, אור יהודה 60212

נדפס בישראל

Kinneret, Zmora–Bitan, Dvir — Publishing House Ltd.
10 Hataasiya St. Or Yehudda 60212, Israel

על שישה כלים לשוניים*
ועל קונצרט סגנוני אחד:
דיון מחודש ב'מיץ פטל' מאת חיה שנהב

מירי ברוך

הספר 'מיץ פטל' ראה אור בשנת 1970. מאז ועד היום לא ירד מעמדו בעולם ספרי הילדים בארץ. מאות אלפי עותקים, קלטות אודיו ווידאו, הצגות המועלות שוב ושוב – והחידה במקומה עומדת. מהו סוד הצלחתו של הספר?

לכאורה הדברים ברורים. הסיפור הוא סיפור מתח מרתק: אריה וג'ירפה (שני בלשים, בנוסח שרלוק הולמס ווטסון ידידו) יוצאים לפענח מיהי החיה הנקראת "מיץ פטל". תחילה הם מתחבאים, בהמשך הם מנסים לפתור את החידה על פי חלקי הגוף המופיעים בהבזק מן הבית הקטן (אוזניים ארוכות, רגל לבנה קטנטנה וכד'), ולאחר הפענוח מתחברים מיץ פטל, האריה והג'ירפה לחבורה המשחקת יחד, רצה יחד ולבסוף אף לוגמת יחד... מיץ פטל. בעלי החיים נוהגים כאן כילדים ובסופו של הסיפור מצוי "ליטוף אגו" לקטן ולחלש, כשהארנב מנצח בתחרות את האריה ואת הג'ירפה, גדולי הגוף.

מיהו מיץ פטל? שמו בנוי כחידת נונסנס אמיתית, המערבת מין בשאינו מינו. אפשר היה שיקראו לו אלכס הארנב (על דרך פליקס הארנב, שנולד 25 שנה מאוחר יותר), או נבי ארנבי, אבל שם של משקה מתוק ואדום לארנב לבן גפיים?

הסיפור מתפתח ועלילתו מבוססת על שלושה משחקי ילדים מוכרים. הוא פותח במשחק הילדים המוכר "מי אני ומה שמי"? כשחיות היער, כולן, רוצות לדעת מיהי החיה ששמה מיץ פטל. אך בעוד מרבית החיות רוצות לדעת זאת ואינן עושות דבר, הג'ירפה והאריה מחליטים להרים את הכפפה ולנסות לפענח את החידה. לאחר שהם מסתתרים מול ביתו של מיץ פטל, כיאה לבלשים אמיתיים, הם כמעט מצליחים לגלות את זהותו, אך מאחר שהם מאופיינים כילדים שעדיין לא למדו לשלוט בעצמם, הם צועקים לסירוגין בהתרגשות כשהארנב שולף את קצה רגלו או אוזנו ולכן הוא חוזר ומתחבא בביתו. כל אחת מהחיות גוערת בשנייה וזו בוכה ומבטיחה להיטיב את דרכיה. לבסוף מצליחות החיות לשלוט בעצמן ורואות את מיץ פטל הארנב יוצא מביתו.

בשני חלקי הספר האחרים הן משחקות שני משחקים אחרים: מחבואים ותופסת. משחק המחבואים מזכיר במידת מה משחק של מבוגרים עם ילד קטן, כשהגדולים יודעים היכן הילד מתחבא אך מעמידים

---

* בחיבור זה אציג שורת כלים מוסיקאליים – כלים במשמעות של tools ולא במשמעות של instruments – היוצרים את המוסיקה ביצירה המוכרת הנדונה.

פנים כאילו אינם יודעים זאת. שתי החיות הבולשות כבר זיהו את הארנב אך הן נותנות לו להרגיש מנצח, ושבע שאלות נשאלות עד שהן חושפות את מה שהן יודעות זה מכבר:

"אז מי אני?" צעק, "נראה אם אתם יודעים."
"אתה, אתה, אתה – " אמרה הג'ירפה, "אתה פיל!"
"הו," השיב מיץ פטל,
"שטויות, זה לא נכון."
"אז אתה, אתה, אתה – "
אמר האריה,
"אתה אולי יתושי!"

בהמשך שואלים אותו השניים האם הוא נמר, צפרדע, חזיר או אולי קיפודי: בכל הפעמים צוחק ומלגלג הארנב על אי ידיעתם. בסופה של שורת הדיאלוגים עושות עצמן החיות כאילו זה עתה גילו את הסוד: "'ארנב'! צעקו הג'ירפה והאריה ביחד".

אחרי הצהרת החברות המשותפת מציע האריה לערוך תחרות בריצה. הפעם הארנב מנצח במשחק כדין. הרי הוא באמת רץ מהר יותר משניהם. כאן חוזר שוב המשחק של "כאילו לא יודע", כדרך שבה נוהגים מבוגרים בתינוקות, אלא שהפעם את תפקיד המבוגר מבצע הארנב דווקא, כמי שהבין את עקרון ה"הפוך על הפוך". אחרי תחרות הריצה מגיע הארנב לביתו ונועל אחריו את הדלת. האריה, כמו בראשית הסיפור, מצלצל בפעמון הקטן שבדלת. והפעם, מיץ פטל הוא המיתמם:

"מי זה מצלצל?" צעק מיץ פטל.
"אנחנו," קראו האריה והג'ירפה, "ג'ירפה ואריה."
"חה, חה," צחק מיץ פטל ופתח לפניהם את הדלת

בסופו של הסיפור מזמין אותם הארנב אל ביתו, כולם יושבים ושותים להנאתם מיץ פטל.

עלילת הסיפור, הדמויות המשתתפות בו, הרקע וכן משחקי הילדים המובלעים בו מצליחים לגרום לילד השומע חוויה מרתקת של סיפור מתח מחד גיסא, וטיפוח תחושת ערך של הקטן והחלש בעולם של גדולים מאידך גיסא. אולם יופיו של הספר ועוצמתו הרבה באה לו, לא פחות ואולי אף יותר, בשל אופי הסגנון שבחרה בו חיה שנהב כדי לעצב את הסיטואציה; ליתר דיוק מכוחם של כמה כלים לשוניים, היוצרים את הסגנון המיוחד של הספר, סגנון שגם פעוט שאינו מבין בשלמות את עלילת הסיפור ישב מרותק בזכותו ויקשיב למוסיקה הדרמטית העולה מן הטקסט.

לצורך הבנייה של עלילת הסיפור נקטה כאן חיה שנהב שורה של אמצעים לשוניים וסגנוניים, שכל אחד מהם יוצר בדרכו מוסיקה אחרת בטקסט, וכשיסודות אלה חוברים יחד נוצרת מעין יצירה מוסיקאלית המשרתת את סיפור המעשה, אך בפועל גם עומדת לעצמה.

מהם אותם הכלים המוסיקאליים היוצרים את הסגנון המיוחד של הסיפור?

1. **תופעה ייחודית מאוד לספר זה היא השימוש הרב בפעלים המהווים הוראות לביצוע פעולה.** באמצעות פעלים אלה מורה באופן סמוי הסופרת, חיה שנהב, לקורא המבצע את היצירה בפני הילד מתי לצעוק, לצווח או לעמוד בשקט בשקט; זאת בדומה להוראות הבימוי בסוגריים של מחזאי המציין לשחקנים כיצד עליהם לפעול, או לחלופין, של מלחין יצירה מוסיקאלית, המציין לחברי התזמורת מתי לנגן בעוצמה או בשקט. כך למשל נעשה 12 פעמים שימוש בפועל "צעק", 8 פעמים בפועל "קרא", 5 פעמים בפועל "אמרו בעצב" (איוך הפועל) ו־3 פעמים בפועל "לחש"; וכך גם: "אמרה בכעס" (שוב איוך פועל), "בכה", "צחק", "צווחה", "עמדו בשקט בשקט" ועוד. כל אלה יוצרים בסיפור דרמטיזציה מחד גיסא וטונים מוסיקאליים מגוונים מאידך גיסא.

הפעלים ומשלימיהם מציינים מתן הוראות ל**אופן ביצוע הפעולה,** ואפשר לחלקם לשתי קבוצות עיקריות: 1. **פועלי "אמירה" המרמזים על "פעולות דיבור"** (על פעולות דיבור ראו למשל: ברוש 1986; Searle, 1969). 2. **פעלים שאינם פועלי "אמירה"**, כגון: עמד, בכה, צחק.

פעולות ביצוע אלה באות לידי ביטוי לשוני בכמה דרכים:

א. בצירוף תחבירי של פועל אמירה נייטרלי, כגון "אמר", בתוספת אדוורביאלית של איוך, כגון: "בכעס" [= "אמר בכעס"].

ב. בצירוף תחבירי של פועל, שאינו פועל אמירה, בתוספת אדוורביאלית של איוך, כגון: "עמדו בשקט בשקט".

ג. בדרך מורפו־סמנטית, של פועל המגלם בתוכו את האיוך הסמנטי: "צעק" [במשמעות של "אמר בצעקה"], ודומה לו "קרא"; "צוחה" [= קראה בצוחה] (על גילום ארגומנטים בפועל ראו למשל בורכובסקי תשס"א, עמ' 14-134).

פעלים מאוייכים בולטים מסוג זה הם פעלים מתחום עולמם של ילדים:

"מי זה מצלצל?" **צעק** מיץ פטל.
"אנחנו," **קראו** האריה והג'ירפה,
"ג'ירפה ואריה".
"טוב," **צעק** מיץ פטל,"מה אתם רוצים?"
"לדעת מי אתה," **קראו** הג'ירפה והאריה.

"הנה מיץ פטל!" **צעק** האריה.
[...]
"אתה רואה," **אמרה** הג'ירפה **בכעס**: "בגללך".
בכה האריה **והבטיח** כי לא יצעק שוב.
עמדו בשקט־בשקט וחיכו.

"הנה מיץ פטל!" **צעקה** הג'ירפה.
[...]
"את רואה," **כעס** האריה, "בגללך".
בכתה הג'ירפה והבטיחה לא לצעוק שוב.
עמדו בשקט־בשקט וחיכו.
(כל ההדגשות בציטוט זה ובציטוטים שלהלן הן שלי, מ"ב)

באופן כזה גם אם הקורא נוהג לקרוא בדרך כלל יצירות ספרות באופן מונוטוני, אין לו בסיפור זה ברירה אחרת אלא להרים את הקול בנוסח "פורטה" מוסיקלי כאשר כתוב "צווחה הג'ירפה", או ללחוש בשקט בנוסח "פיאנו" כשמצוין בטקסט: "לחש האריה". הגיוון בקול מחייב את המבצע להשתמש במנעד רחב בהרבה מן המנעד הרגיל של טקסט רגיל, נטול פועלי אמירה דרמטיים כגון אלה.

2. **פן מוסיקאלי נוסף נוצר בטקסט באמצעות ריתמוס התחביר**. ריתמוס זה נוצר על ידי שני מרכיבים: סוגי המשפט ואורך המשפט (פרוכטמן 1990). באופן יוצא דופן בחרה היוצרת להשתמש במגוון סוגי משפט המחייבים, כל אחד בסוגו, אינטונציה אחרת. הסיפור מכיל 81 משפטים: מתוכם 21 הם משפטי חיווי תיאוריים; 18 הם משפטי קריאה; 21 משפטי שאלה ו־21 משפטי תשובה. משפטים אלה, המאפיינים כל כך את הסגנון הריגושי, מופיעים באופן אינטנסיבי ביותר ומחייבים דרך ביצוע ייחודית:

"אתה אולי יתוש?"
"האאא," צחק מיץ פטל,
"שטויות, זה לא נכון."
"אתה – " אמרה הג'ירפה,
"אתה נמר?"
"לא נכון," אמר מיץ פטל.
"צפרדע?" שאל האריה.
"לא נכון," צחק מיץ פטל.
"חזיר?" שאלה הג'ירפה.
"לא נכון," כעס מיץ פטל.
"קיפוד?!" קרא האריה.
"שטויות," אמר מיץ פטל.

אם נתייחס לאינטונאציה – המחייבת [א] עלייה תלולה בהגיית משפט השאלה בנוסח "סולם עולה" במוסיקה, [ב] ירידה תלולה בהגיית משפט התשובה בנוסח "סולם יורד" במוסיקה, [ג] שתיקה אחרי משפט קריאה בנוסח "סטקאטו" ו־[ד] רגיעה בנוסח "לגאטו" במשפטים תיאוריים – אזי נוכל לראות

שכמות כזו של משפטים בעלי אופי ריגושי די בהם כדי ליצור מוסיקאליות בטקסט. זאת בשל המתח הנוצר בין משפטים בעלי אופי מתמשך לבין משפטים קצרים ו"קופצניים", בין משפטים קצרים מאוד למשפטים ארוכים, ובין אלה המתחילים בטון נמוך ועולים אל טון גבוה (משפטי שאלה) לאלה המתחילים בטון גבוה ויורדים כלפי מטה. בכל אלה, כאמור, יש כדי ליצור מוסיקה בעלת פוטנציות דרמטיות מאד אגב קריאת היצירה (בורשטיין 2000).

3. **הטקסט רווי בחזרות על מילים, צירופים ואף משפטים שלמים**. חזרות אלה יוצרות מעין פזמון חוזר, המשמש כמו מוטיב חוזר במוסיקה. כך למשל המשפט התיאורי הפותח את היצירה:

הבית של מיץ פטל עמד בקצה החרשה:
היו לו וילונות צהבים,
חלונות ירקים ותריסים אדמים.

משפט זה חוזר בטקסט שלוש פעמים, בשינויים קלים. בזכות החריזה בין הפסוקיות יכול הנמען הפעוט של הסיפור, כבר בחזרה השנייה, להשלים בעצמו את המשפט החוזר ולהפוך ממאזין פסיבי למבצע. חזרות כגון זו על מילים ועל משפטים קצרים הן קבועות ביצירה, ואין חזרה שאיננה מתממשת לפחות שלוש פעמים לאורך הסיפור. כך למשל:

"**יש לי רעיון,**" לחש לה האריה.
"נתחבא עד שיצא מיץ פטל מהבית שלו
ואז נראה מי הוא."

"**יש לי רעיון,**" השיב האריה.
"נתחבא מאחרי עץ גבוה."

"**אה, יש לי רעיון.**
את תתחבאי מאחרי עץ גבוה
ואני מאחורי שיח רחב."

האריה והג'ירפה לומדים כאן את העולם בנוסח "ניסוי וטעייה". הם לומדים מושגי מרחב, גודל, גובה ואחרים, ולומדים גם על עצמם מתוך התמודדות עם עולם העצמים שמסביבם. אולם כל גילוי חדש חוזר על אותן מילים עצמן, ובאותה מידה שהוא מעלה חידוש הוא גם משמר את המוכר, וכך יוצר גם מעין פזמון חוזר, קליט מאד, שהנמען קולט אותו כיחידה מוסיקאלית־תחבירית שלמה.

4. למרות שהטקסט של "מיץ פטל" הוא טקסט פרוזאי ולא טקסט שירי, בכל זאת מרבה היוצרת להשתמש **בגיוון ריתמי של מילים מלעיליות ומלרעיות לסירוגין**, כמעט על פי הנורמה של השירה הרוסית. כך בחרה היוצרת בבעל חיים אחד ששמו מלעילי (ג'יר**ַ**פה) ובבעל חיים שני ששמו נהגה במלרע (אר**יֶה**). כאשר מאוזכרות שתי החיות ברציפות נוצרת תמיד תבנית מוסיקאלית נוקשה, אם הסיומת היא מלרעית: ג'ירפה ואר**יֶה**; או תבנית מוסיקאלית רכה, אם הצירוף הוא אריה וג'יר**ַ**פה. זאת משום שההטעמה במילה ג'ירפה היא בהברה הלפני אחרונה, עובדה שמעניקה לה פוטנציות "רכות" יותר. דוגמה אחת מני רבות ל"משחק" ריתמי כזה מצוי בפסקה הנ"ל:

"אני מיץ **פ**טל," אמר מיץ **פ**טל. (מלעיל)
"לא!" אמרו יחד, "איזו חי**ה** את**ה**. (מלרע)
תפתח לנו בבקשה את ה**ד**לת." (מלעיל)
"לא אפתח!" צעק מיץ פטל, "זה **סוד!**" (מלרע)

הנגנת שמות המשתתפים הולמת את אופיים. כך למשל האריה הוא הדמות היוזמת את מרבית ההתרחשויות בספר. הדמות שלו אוטוריטטיבית והנוכחות שלו מקרינה עוצמה וכוח גם למי שעדיין אינו מכיר את הסטריאוטיפ של "מלך היער". אך הבחירה באריה היא גם בחירה מוסיקאלית. ההטעמה המלרעית יוצרת תחושה של נוקשות (הנגנה שהייתה מתרככת אם במקום האריה הייתה הסופרת בוחרת למשל באייל, שהוא בעל חיים זכרי גדול ומכובד ביער, אך מבחינת הנגנת שמו – יש בו פוטנציה של רכות. או לחלופין, הייתה בוחרת בדמות חברה למסע את בת זוגו, הלביאה, שלשמה יש הנגנה מלרעית, במקום ההנגנה המלעילית הרכה של שם הג'ירפה).

בדיקת היוזמות בבניית העלילה מגלה שהסיפור מעמיד אומנם שני בעלי חיים החוברים יחד למסע של פענוח (בלשים), אבל בדיקה מעמיקה יותר מגלה כי האריה הוא זה היוזם את מרבית העשייה לאורך הסיפור, החל מן היציאה לפענוח התעלומה והמשך בהצעות השונות למסתור, בנקישה על הדלת, בהצעה למשחק משותף ועוד:

"שלום ג'ירפה, רוצה לבוא **אית**ִ**ִי**?"
"לאן אריה?" שאלה הג'ירפה.
"**אני** הולך לברר מי זה מיץ פטל," השיב האריה.
"טוב," אמרה הג'ירפה.
[כשהגיעו לביתו של מיץ פטל]
צלצל האריה בפעמון הקטן שבדלת.

לאחר שמיץ פטל מסתלק ואינו מוכן לגלות את זהותו מציע האריה: "נתחבא עד שיצא מיץ פטל מהבית שלו" (שורה זו חוזרת, כאמור, שלוש פעמים, בתהליך הריגול אחרי מיץ פטל). הג'ירפה הכנועה אינה יוזמת דבר וכאשר היא נתקלת בבעיה היא פונה אל האריה בחוסר אונים: "אז מה נעשה?" האריה מוכן להציע,

לטעות ולנסות שוב, וכך הוא מוביל אותה והיא שמחה לחבור אליו ולהתנסות בחוויות שלא הייתה זוכה בהן בלעדיו. חוויותיהם המשותפות מתוארות בצורת רבים ("נתחבא" מציע האריה, והיא "מתחבאה", "נשחק", "נעשה תחרות" – והיא משחקת ומתחרה בריצה) ופעולותיה של הג'ירפה רבות משום שהיא פועלת על פי הצעותיו של האריה ובהמשך – גם על פי הצעתיו של מיץ פטל.

הדמות המעניינת ביותר, גם מבחינה ריתמית, הוא מיץ פטל הארנב. הארנב בסיפור, בהתאם לתכונותיו הסטריאוטיפיות, הוא לבן, קטן וחבוי בביתו. נגינתו המלעילית הרכה של שמו – מיץ פטל – עולה בקנה אחד עם תכונות אלו. לפני ש"ביקשו ממנו חברות" לא הכיר את אופיים וטיבם של חבריו החדשים והשתמש בנוסח התהייה של הג'ירפה: "אז מה נעשה?". אך לאחר שהוא הופך להיות שווה בין שווים, "חבר", והוא מכונה "ארנב" (במלרע) ומקבל תכונות אקטיביות. בהתאם לכך הוא יוזם שורה של פעילויות, ששיאן בהזמנתם של החברים אל ביתו:

"אז אם אתם חברים שלי,
אז בואו אלי הביתה",
האריה והג'ירפה נכנסו לבית
שבו חלונות ירוקים, תריסים אדומים
ווילונות צהובים.
מיץ פטל כיבד את החברים שלו
בסוכריות ועוגיות ובטנים ושוקולד
וגם נתן להם לשתות
מיץ פטל מתוק מאד בכוסות גבוהות.

5. **הדיבור הישיר הוא מאפיין מובהק של הטקסט הדרמטי.** עובדה זו מאלצת את המבצע לשנות את גוני הקול כשהוא מצטט בעל חיים אחר (אריה ה"מדבר" בקול נוהם או ג'ירפה ה"מדברת" בקול רך יותר). כל אלה חוברים למנעד הקולי הרחב המתחייב בשל פועלי האמירה האקספרסיביים, כאשר כל אחת מן החיות צווחת, בוכה או לוחשת וכיו"ב. ראוי אפוא לשים לב כי הסטריאוטיפיות המיננית המאפיינת את יחסי האריה והג'ירפה (הוא יוזם, והיא בעקבותיו) **אינה חלה על הבעת רגשות.** לזכר ולנקבה מותר לצעוק, לבכות ולהביע עצב או שמחה באותה המידה. שניהם מאופיינים על ידי אותם פעלים ממש. כך למשל כשהם מתחבאים מאחורי השיח הרחב:

אמר האריה **בעצב**: "אבל ג'ירפה."
[...] "רואים את הצוואר שלך,
רואים את הראש שלך.
מיץ פטל יראה ולא יצא מהבית."

וכשהם מתחבאים מאחורי העץ הגבוה:

"**אמרה** הג'ירפה **בעצב**: "אבל אריה."
[...] "רואים את הראש שלך,
רואים את הזנב שלך.
מיץ פטל יראה ולא יצא מהבית."

ולאחר שהם מצליחים סוף סוף לראות את הדלת של בית הארנב נפתחת, **צעק** האריה:

"הנה מיץ פטל!" [...].
מיץ פטל שמע את הצעקה ומיד סגר את הדלת.
"אתה רואה," **אמרה** הג'ירפה **בכעס** "בגללך."
בכה האריה והבטיח כי לא יצעק שוב.

וכששוב נפתחת הדלת, ואוזניו של מיץ פטל נראו מבעד לדלת, **צעקה** הג'ירפה:

"הנה מיץ פטל!" [...]
מיץ פטל שמע את הצעקה ומיד סגר את הדלת.
"את רואה," **כעס** האריה,"בגללך."
בכתה הגירפה והבטיחה לא לצעוק שוב.

לאורך הסיפור מופיעים קטעים מעטים בלבד המסופרים מנקודת מבטו של המספר הכול יודע. קטעים אלה הם תיאוריים, או כאלה המתארים את שהרגישה כל אחת מן החיות ולא סיפרה באופן ישיר. הקטעים הללו בנויים בדרך כלל כמשפטי חיווי, לעתים ארוכים, ויש להם אופי של "הסגנון הייצוגי". לעומת זאת השיחות בין החיות בנויות באמצעות משפטי שאלה ומשפטי קריאה, בדרך כלל קצרים מאוד, ואלה מאפיינים את "הסגנון הריגושי" (פרוכטמן 1990) ותורמים במידה רבה לדרמטיות של הטקסט. לדרמטיות הזו תורמת גם העובדה שהמבוגר, הקורא את הסיפור בפני הילד, חייב לשנות את קולו וטון דיבורו בהתאם לגיבור שאותו הוא מייצג.

6. **יש בספר אמצעים ריתמיים נוספים, כגון גיבוב פעלים** מסוג "רץ מהר, דלג וקפץ, רץ ודלג" וכד' (וראו להלן). שורת פועלי התנועה הזו מעצבת את תחושת השמחה של הארנב, מה שמוסיקאי היה מציין לידו: "יש לבצע בסגנון 'אלגרו'."

אותו ארנב, שקודם הסתגר בביתו ולא רצה לגלות את זהותו, עובר אפוא שינוי רדיקאלי במהלך העלילה: ממי שמסתגר בד' אמותיו, מתנכר למשחרים לפתחו ומסרב לחשוף את זהותו כי "זה סוד" – הוא נעשה מכניס אורחים המכבד את חבריו בין השאר ב"מיץ פטל מתוק מאוד בכוסות גבוהות", כלומר, "מוכן להתחלק איתם במהותו האינטימית ביותר." (רון 1995).

לצד השינוי התמטי ניתן לשמוע גם את השינוי שחל בשמחת החיים שלו, בקפיצות ובדילוגים המתאפשרים לו בשל יציאתו מן הבית החוצה, מן הבדידות אל החיים בחבורה, כשכל אלה מובעים על ידי 12 הפעלים שלהלן:

[...] רץ מהר,
דלג וקפץ,
רץ ודלג,
קפץ ורץ,
השיג את האריה,
עבר את הג'ירפה,
הגיע לבית,
נכנס פנימה –
וסגר את הדלת.

מהירות הפעולות שלו לא מתבטאת רק על ידי השימוש בפעלים אלא גם על ידי קטיעת השורות, המחייבות את הקורא לבצע צזורה כלשהי (הפסק קצר) במעבר משורה לשורה; עובדה זו ממחישה לקורא, כמו גם לשומע, את קצב הנשימה של הארנב הרץ. ההמשך הישיר של הריצה הזו, ההזמנה אל ביתו, מלווה בצחוק משחרר של הארנב:

"חה, חה," צחק מיץ פטל ופתח לפניהם את הדלת,
ואמר: "אז אם אתם חברים שלי,
אז בואו אלי הביתה."

אחרי שורה של פעלים קפיציים באה הרגיעה באמצעות משפטי חיווי מחוברים, שסופם במילה הממקדת – "הביתה" (מילה מלעילית, שיש בה רכות ונעימות; זאת בהבדל ממשפט מלרעי כגון: "בואו אלי לבית שלי", השומר באדיקות על פרטיותו, שהארנב מוותר עליה בנוסח המלעילי הקיים).

שורת התחבולות הסגנוניות שבחרה בהן חיה שנהב לכתוב את סיפורו של מיץ פטל וחבריו, יצרה טקסט, שמעבר לתכנים הגלויים והסמויים שלו (ראו גם ישראלי, 2003) הוא טקסט בעל מנעד רחב מאוד ומרתק מבחינת עיצובו המוסיקאלי. דיוננו העלה אפוא, כי יצירה זו, המיועדת לבני שנתיים ומעלה – בהם גם כאלה שאינם מבינים עדיין חלק ממשמעויות הטקסט – מרתקת את נמעניה הרוצים לשמוע אותה שוב ושוב, לפחות בחלקה, בגלל האופי המלודי שלה. זאת, כמובן, כשיש להם מבצע המבין הן את משמעויות המילים, הן את סימני הפיסוק והן את טון הדובר.

ביבליוגרפיה:

בורוכובסקי, א', תשס"א. **הפועל, תחביר, משמעות ושימוש – עיון בעברית בת זמננו**. באר שבע: אוניברסיטת בן גוריון.
בורשטיין, ר', 2000. תשובות לשאלות "כן - לא" הכוללות הן חיוב והן שלילה. **ספר מאיה פרוכטמן** (חלקת לשון 29-32). עמ' 101-128.
ברוש, ש', 1986. **אמנות השיח: תקשורת בין־אישית ופעולות דיבור**. תל אביב: מפעלים אוניברסיטאים.
הרושובסקי, ב', 1968. האם יש לצליל משמעות?. **הספרות**. כרך א'. חוברת 2. עמ' 410-420.
ישראלי, ל', 2003. הברווזון המכוער והארנב השובב. **פנים**. 26. עמ' 116-122.
פרוכטמן מ', 1990. טקסט "ייצוגי" וטקסט "ריגושי". **לשונה של ספרות**. אבן יהודה: הוצאת רכס. עמ' 17-21.
רון מ', 1995. נקודת התצפית של הארנב. **תיאוריה וביקורת**. 6. עמ' 177-185.
שנהב, ח', 1970. **מיץ פטל**. תל אביב: עם עובד.

Brower, R.A., 1962."The Speaking Voice". **The Fields of Light: An Experiment in Critical Reading** New York: Oxford University Press. pp. 171-182.
Searle, J.R., 1969 **Speech Acts**. Cambridge: Cambridge University Press.